

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

موضوع:

نقش عفاف و حجاب بر استحکام بنیان خانواده

نام و نام خانوادگی:

سپیده معماری

۱۳۹۸

طلبه سطح ۳ حوزه علمیه الزهرا (سلام الله علیها) گرگان

چکیده:

این تحقیق با عنوان «نقش عفاف و حجاب بر تحکیم بنیان خانواده از منظر جوادى آملی» و با هدف شناسایی نقش عفاف و حجاب بر تحکیم بنیان خانواده از منظر جوادى آملی انجام گرفته است؛ روش تحقیق از نوع توصیفی و تحلیلی و با شیوهی کتابخانهای صورت گرفته است. در این روش تلاشگردید، مطالب متناسب با سنخ سؤالات و اهداف مربوطه جمعآوری و مورد بررسی قرار گیرد؛ از مهمترین نتایج این مطالعه این است که؛ عفاف و حجاب نه ویژه مرد است و نه خصیصه مردان بلکه هر دو گروه باید کمال خود را در عفاف و جمال خود را در حجاب جستجو کنند، بین حجاب و عفاف ارتباط وجود دارد؛ به طوری که حجاب نتیجه عفاف و تزکیه درونی و نفس است. روابط بدون قید و بند زن و مرد آسیبهایی معنوی و اخلاقی بسیاری بر آن دو وارد میکند؛ در مقابل رعایت حریم و پوشش منجر به آرامش روحی در بعد فردی و خانودگی خواهد شد. حجاب و عفاف بر استحکام روابط عاطفی و تحکیم خانواده نقش اساسی دارد.

کلید واژه: تحکیم، حجاب، خانواده، عفاف

۱- مقدمه:

خانواده به عنوان اساس اجتماع بشری که موجب تعالی و رشد و یا سستی و ضعف اجتماع خواهد داشت. تاکنون تعاریفی گوناگون برای خانواده شده است که از جمله آن میتوان به این تعریف اشاره کرد: خانواده متشکل از افرادی است که از طریق پیوند زناشویی، همخونی یا پذیرش فرزند با یکدیگر به عنوان زن، مادر، پدر، شوهر، خواهر و فرزند در ارتباط متقابل هستند، فرهنگ مشترک پدید میآورند و در واحد خاص زندگی میکنند.^۱

ضرورت بحث پیرامون خانواده تا جایی است که در جوامع امروزی با بحران فروپاشی خانواده مواجه هستیم؛ به طوری که یکی از علتهای آن تهاجم فرهنگی است که از سوی غرب برای کشورهای اسلامی طراحی شده است که پیامدهایی من جمله سستی و ضعف اعتقادات مذهبی خصوصا در نوع پوشش، حجاب بانوان به چشم میخورد که خود موجب بروز سستی و ضعف در خانواده و جوامع بشری خواهد شد.

رشد و شکوفایی نظام خانواده مرهون شناخت صحیح و رعایت قوانین و آداب حاکم بر این نهاد است. قوانین، حقوق و آداب اخلاقی که هر کدام به نوبه خود نقش در استحکام ریشههای این نظام دارند. از جمله اخلاق و آداب قوانین حاکم بر این نهاد، رعایت حجاب و فرهنگ پوشیدگی در همه عصرها و قرون است. که کمترین اعضای خانواده یعنی زنان و دختران چه در محیط خانواده و چه در عرصه فعالیت و تلاش و معاشرت اجتماعی در بیرون از نظام خانواده همواره باید آن را رعایت کنند و با پوشش و حجاب حرمت خویش را پاس نگه دارند.^۲

در زمینه استحکام بنیان خانواده مطالعات فراوانی صورت گرفته است؛ که به چند مورد از آنها در ذیل اشاره می گردد. سالاریفر (۱۳۹۶) در مطالعه‌ای تحت عنوان مبانی روانشناختی حجاب و عفاف بر متون اسلامی به بررسی عوامل رعایت حجاب و عفاف، پسندیده (۱۳۸۳) در اثری تحت عنوان پژوهشی در فرهنگ حیا به بیان مبانی عفاف یعنی حیا، حسنزاده (۱۳۹۳) در تحقیقی تحت عنوان عوامل تحکیم خانواده در فرهنگ اسلام عوامل مهم که در تحکیم خانواده نقش دارد. مطالعات انجام شده عمدتاً متمرکز بر عوامل موثر بر تحکیم خانواده بوده؛ و کمتر به بحث پیرامون آثار حجاب و عفاف بر تحکیم خانواده بوده است. با عنایت به موارد فوق در این مطالعه تلاش میگرد تا به این سوال پاسخ داده شود که: نقش حجاب و عفاف بر تحکیم خانواده از منظر جواد آملی چیست؟

^۱ منصور قنادان، جامعه شناسی، تهران: نشر آوای نور، ۱۳۷۵، ص ۱۴۸

^۲ مجموعه مقالات، آسیب شناسی فرهنگی زنان در جوامع اسلامی، قم: معاونت تربیتی مرکز جهانی اسلامی، بیتا، ص ۵۴

۲- تعریف و تبیین موضوع:

خانواده به عنوان بزرگترین و اساسیترین پایگاه و نهاد اجتماعی زیر بنای جوامع و منشا فرهنگ و تمدنها در طول تاریخ بشر بوده است. از این رو این نهاد مقدس کانون تربیت و رشد و بالندگی اعضای خانواده و به تبع جامعه است. در اسلام، هدف از تشکیل خانواده رسیدن به تکامل و آرامش بیان شده است و برای رسیدن به این هدف با توجه به تفاوت‌های فیزیکی و روحی که در دو جنس زن و مرد وجود دارد؛ برای هر یک از آن دو حقوق و وظایفی در نظر گرفته شده است؛ بر همین اساس زنان را به رعایت حجاب و عفاف امر کرده است تا با حفظ عفاف و حجاب از آسیب‌های فردی و اختلال به پیکره خانواده جلوگیری و موجب حفظ و تحکیم روابط زوجین میشود. زیرا هرچه که موجب تحکیم بنیان روابط زوجین میشود، برای کانون خانواده مفید است. و در مقابل هرچه موجب ضعف رابطه زوجین شود به نظام خانواده آسیب میزند. و حجاب از جمله مواردی است که موجب استحکام روابط خانوادگی میشود. این تکلیف و وظیفه که در اسلام برای زنان در نظر گرفته محدودیت برای زن نیست؛ بلکه نوعی مصونیت است در برابر نگاه‌های هوسآلود جامعه که میتواند در جامعه حاضر شود و به تحصیل و اشتغال در جامعه بپردازد و قوای فکری و معنوی او رشد یابد؛ که موجب انجام بهتر تکالیف و تکامل شخصیتی زن میشود. از جمله مسائلی که حول موضوع مورد بحث مطرح است این است که: عفاف و حجاب چگونه موجب حفظ و تقویت بنیان خانواده میشود. آیا طبق دیدگاه جوادی آملی در صورت مراعات حجاب و عفاف محدودیتی برای حضور در اجتماع برایشان ایجاد میکند.

مطالعات انجام شده در زمینه استحکام بنیان خانواده از تنوع نسبتاً زیادی برخوردار است؛ که به اختصار به تعدادی از آنها اشاره میگردد. سالاری فر (۱۳۹۶) در مطالعه‌ای تحت عنوان مبانی روانشناختی حجاب و عفاف بر متون اسلامی به بررسی عوامل رعایت حجاب و عفاف، پسندیده (۱۳۸۳) در اثری تحت عنوان پژوهشی در فرهنگ حیا به بیان مبانی عفاف یعنی حیا، حسنزاده (۱۳۹۳) در تحقیقی تحت عنوان عوامل تحکیم خانواده در فرهنگ اسلام عوامل مهم که در تحکیم خانواده نقش دارد؛ اشاره نموده‌اند.

مطالعات انجام شده عمدتاً متمرکز بر عوامل موثر بر تحکیم خانواده بوده؛ و کمتر به بحث پیرامون آثار حجاب و عفاف بر تحکیم خانواده بوده است. با عنایت به موارد فوق در این مطالعه تلاش میگردد تا به این سوال پاسخ داده شود که: نقش حجاب و عفاف بر تحکیم خانواده از منظر جوادی آملی چیست؟

۳-پیشینه

با مروری بر مطالعات انجام شده پیرامون تحکیم خانواده میتوان به این نتیجه دست یافت که افراد زیادی در این راستا به بحث و مطالعه پرداخته‌اند. از جمله میتوان به موارد زیر اشاره کرد:

۱- خطیبی (۱۳۹۴) در اثری تحت عنوان بررسی نگرش زن در نسبت به عوامل موثر بر تحکیم خانواده که به روش پیمایشی عوامل اجتماعی، عاطفی، اعتقادی، سیاسی بر تحکیم خانواده سنجیده است.

۲- سالاریفر (۱۳۹۸) در کتابی تحت عنوان خانواده در نگرش اسلام و روانشناسی در این اثر عوامل مشکلات خانوادگی و راهکارهای اسلام برای پیشگیری و حل آن بررسی شده است و در بخشی از کتاب طرح کلی از نظام خانواده در اسلام ارائه داده است.

۳- نوری (بیتا) در مطالعه‌ای تحت عنوان "عوامل استحکام و تحکیم خانواده؛" به بیان عواملی که موجب رشد و ثبات خانواده میشود بیان کرده است؛ این عوامل را در دو قسم فردی و اجتماعی مورد بررسی قرار داده است.

۴- بانکیپور و جمعی دیگر (۱۳۹۶) در اثری تحت عنوان "عوامل تاثیربخش در تعالی خانواده در آرای مفسران و اندیشمندان معاصر مسلمان؛" آرای ۱۴ تن از اندیشمندان را جمع‌آوری و به بررسی تفاوت‌های آنها پرداخته است و نیز اقدام به بررسی ارتباط عوامل معنوی، مادی و احساسی با تعالی خانواده کرده است.

۵- سیمین قاسمی و دیگران (۱۳۹۴) در مطالعه‌ای تحت عنوان "شناسایی آسیب‌های تعاملی زوجین و خانواده همسر" و به بیان تاثیر پیامدهای شناختی، عاطفی، رفتاری، آسیب‌های ارتباطی بر ارتباط زوجین با خانواده همسر، و ارتباط زوجین با همدیگر و زندگی شخصی هر یک از زوجین پرداخته شده است.

با توجه به مطالعات انجام شده در زمینه تحکیم خانواده مشخص شد که در زمینه موضوع مورد بحث کمتر مورد توجه و تحقیق قرار گرفته است و سعی میشود در این تحقیق تحلیلی جامع از نقش حجاب و عفاف بر استحکام خانواده از منظر جوادی آملی تبیین گردد.

۴- روش تحقیق

این تحقیق از نوع توصیفی و تحلیلی و با روش کتابخانهای انجام میشود، در این روش تلاش میشود مطالب متناسب با اهداف و سوالات جمع‌آوری و مورد بررسی قرار گیرد.

وجود عارضه خیانت به همسر(رابطه شوهر با زنانی غیر از همسرش) در همه جای دنیا از عوامل هم پاشیدگی خانواده است. جالب است که در این موارد فقط مرد محکوم میشود در حالی که در هر خیانتی زن دیگر هم بوده که از این مرد متاهل دلبری کرده است. از آنجا که بخش عظیمی از میل جنسی مرد با چشمانش پاسخ داده میشود. حکم حجاب برای زن در برابر مرد غریبه و حفظ چشم برای مرد در برابر زن غریبه خود یکی از بهترین عوامل ممانعت از این گونه خیانتهاست.

در بعد خانوادگی حجاب منجر به اختصاص یافتن التذاذهای جنسی به محیط خانواده و در کادر ازدواج مشروع است. اختصاص مذکور باعث پیوند و اتصال قویتر زن و شوهر و در نتیجه استحکام بیشتر کانون خانواده و برعکس و فقدان حجاب باعث انهدام نهاد خانواده میگردد.^۱

حداد عادل تاثیر برهنگی را در اضمحلال و خشکیدن درخت تنومند خانواده این گونه بیان کرده است. در جامعه‌های که برهنگی بر آن حاکم است. هر زن و مردی همواره در حال مقایسه است. مقایسه آنچه دارد با آنچه ندارد و آنچه ریشه خانواده را میسوزاند این است که این مقایسه آتش و هوس را در زن و شوهر مخصوصا در وجود شوهر دامن میزند زنی که بیست سال یا سی سال در کنار شوهر خود زندگی کرده و با مشکلات زندگی جنگیده و در غم و شادی او شریک بوده است. پیداست که اندک بهار چهرهای شکفتگی خود را از دست میدهد و روی خزان می‌گذارد. در چنین حالی که سخت محتاج عشق و مهربانی و وفاداری همسر خویش است. ناگهان زن جوانتری از راه میرسد و در کوچه و بازار، اداره، مدرسه با پوشش نامناسب خود، به همسر او فرصت مقایسه‌های میدهد؛ و این مقدماتی برای ویرانی اساس خانواده و بر باد رفتن امید زنی که جوانی خود را نیز به باد داده است. و همه خواهران جوان لابد میدانند که هیچ جوانی نیست که به میان سالی و پیری نرسد و لابد میدانند که اگر امروز آن جوان و با طراوتاندر در فردای بیطراوتی آنان باز هم جوانانی هستند که بتوانند برای خانواده فردای آنها، همان خطری را ایجاد کنند که خود آنان امروز برای خانواده‌ها ایجاد میکنند.^۲

بنابراین میتوان گفت که زنی که چادر بر سر میگذارد نه تنها اولین قدم را در حفظ کانون گرم خانواده برداشته، بلکه آبرو و شرافت مادری را بدین وسیله فراهم ساخته است. و خود را از آزار و اذیتها و نگاههایی که همچون

^۱ تاثیر حجاب و عفاف بر کاهش آسیبهای اجتماعی، ص ۱۳

^۲ حداد عادل، فرهنگ برهنگی و برهنگی فرهنگی، تهران، نشر پژوهش، ۱۳۶۸، ص ۶۹۷۰

تیری به قلب خانواده اصابت میکند و آن را از هم میپاشد محفوظ داشته است شکی نیست چیزی که موجب تحکیم پیوند خانوادگی و سبب صمیمیت روابط زوجین میگردد برای کانون خانواده مفید است.^۱

در جوامع غیراسلامی همانند برخی از مناطق دور افتاده، هیچ یک از سه اصل (حفاظت از خانواده از آسیبهای برونی و درونی و صیانت نسب و جامعه) محفوظ نماند و شیرازه اصول خانوادگی از هم پاشید و درون خانواده آلوده شد تا جایی که تجاوز میان محارم رواج یافت؛ کاری که برخی از حیوانات از آن ابا دارند. آری وقتی حجاب و عفت بر بندد، بلکه ممنوع و جرم اعلام شود، گسیختگی اصول خانوادگی و نسب، امری طبیعی است.^۲

۲- احساس نیاز به همسر: منشا گرایش مرد به زن و آرمیدن مرد در سایه انس به زن همانا مودت و رحمتی است که خداوند بین آنها قرار داده و این مودت الهی و رحمت خدایی غیر از گرایش غریزی نر و ماده است که در حیوانات هم موجود است. آنچه در حدیث زراره از حضرت امام صادق (علیه السلام) رسیده نیز همین معنا را تایید میکند که گرایش مرد به زن محبت الهی است زیرا مساله شهوت جنسی بعد از انس انسانی حضرت آدم به حوا به او داده شد و در مرتبه قبلی که سخن از مهر قلبی است سخن از غریزه شهوی اصلا مطرح نبوده.^۳

این نکته که زن با حجاب خود، هم در تحکیم خانواده شخصی خود نقش دارند و هم در ثبات خانواده دیگری امری واضح و روشن است. اما نقش حجاب در تحکیم خانواده شخصی زن به این لحاظ است که اطمینان و اعتماد شوهر را به پاکی خود در ثبات خانوادههای دیگر بدین لحاظ است که هرگاه مردها از تمایلات خارج از محدوده زناشویی و خانوادگی محروم باشند طبعاً به همسران خود بیشتر توجه دارند و در نتیجه خانواده استوارتر میشود. چنین نگرش ملکوتی به زن و نگاه الهی به ازدواج و بینش آسمانی به تشکیل کانون مشترک زناشویی هرگز مرد را وابسته یا آزاد نمیپند و زن را نیز از نگاه وابستگی و ابزاری مصون میداند.^۴

^۱ تاثیر حجاب و عفاف بر کاهش آسیبهای اجتماعی، ص ۱۴

^۲ عبدالله جوادی آملی، تسنیم، ج ۱۸، نشر اسرا، بیتا، ص ۲۶۵

^۳ همان، زن در آیینه جمال و جلال، نشر اسرا، بیتا، ص ۵۱

^۴ همان، ص ۳۴۰

۱۵- نتیجه

خانواده به عنوان یکی از پایگاه مهم رشد و تربیت اعضای خود است که عوامل متعددی وجود دارد که موجب تعالی و استحکام آن میشود که از جمله این عوامل میتوان به رعایت عفاف و حجاب اشاره کرد. و از اساسیترین آثاری که حجاب و عفاف بر استحکام خانواده خواهد داشت میتوان به دو اثر سلامت روانی و آرامش روحی و پیوند عاطفی و تحکیم روابط زوجین اشاره کرد.

در ارتباط با نقش حجاب بر سلامت روانی اعضای خانواده میتوان گفت که در صورت رعایت حجاب و عفاف به آرامش روانی اعضای خانواده کمک خواهد شد و خانواده را از آسیبهای روحی در بعد اخلاق و دینی، معنوی رهایی میبخشد.

عفاف و حجاب منجر به ایجاد پیوند عاطفی زوجین و استحکام بنیان خانواده خواهد بود. از آثار حجاب در محیط خانوادگی این است که به منجر به اختصاص یافتن التذاذهای جنسی در چارچوب شرع و در کادر ازدواج مشروع میشود. که در نتیجه به استحکام بیشتر کانون خانواده کمک میکند؛ و برعکس فقدان حجاب باعث انهدام نهاد خانواده میگردد.

۱۶- پیشنهاد:

۱- بیان اهمیت و ضرورت حجاب در مدارس

۲- زنان با حجاب و عفیف در مدارس و دانشگاهها مورد تشویق قرار بگیرند

۳- معرفی افراد عفیف و محجبه موفق به عنوان الگو در دانشگاه و مدارس و برنامه ها و فیلم های تلویزیونی

۱۷- منابع

قرآن

۱. ابن منظور، محمد، لسان العرب، بیروت: دارالاحیاء التراث العربی، ۱۴۱۴
۲. افشار، اباذر، رسانه ملی و نهادینه سازی فرهنگ عفاف و حجاب، بیتا
۳. بروسی، کوئین، درآمدی بر جامعه شناسی، چاپ ۱، تهران: بیتا
۴. تبریزی، مصطفی و دیگران، فرهنگ توصیفی خانواده و خانواده درمانی، چاپ ۱، تهران: فراروان، ۱۳۸۵.ش
۵. جوادی آملی، سروش هدایت، ج ۴، نشر اسرا، ۱۳۵۵
۶. ---- زن در آینه جلال و جمال، نشر اسرا، ۱۳۸۶
۷. ---- جوادی، عبدالله، تفسیر تسنیم، ج ۱۲، نشر اسرا، ۱۳۹۷
۸. ---- مبادی اخلاق، نشر اسرا، ۱۳۸۹
۹. ---- فطرت در قرآن، نشر اسرا، ۱۳۷۹
۱۰. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات الفاظ قرآن، نشر کتاب، ۱۴۰۴.ق
۱۱. رجیبی، عباس، نقش حجاب بر سلامت روان، قم: موسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی، بیتا
۱۲. سالاری فر، محمد رضا، فصل نامه علمی پژوهشی، مبانی روان شناختی حجاب و عفاف تاکید بر متون اسلامی، ش ۲۱، ۱۳۹۶.ش
۱۳. طیبی، ناهید، عفاف و حجاب مردان، بایدها و نبایدها و نقش آن در سالم سازی جامعه اسلامی، چاپ ۱، تهران: پیام عدالت، ۱۳۹۱.ش
۱۴. عادل، حداد، فرهنگ برهنگی و برهنگی فرهنگی، تهران: نشر پژوهش، ۱۳۶۸.ش
۱۵. فراهیدی، خلیل بن احمد، العین، ج ۳، دارالهجره، ۱۴۰۹.ق
۱۶. قنادان، منصور، جامعه شناسی، تهران: نشر آوای نور، ۱۳۷۵.ش
۱۷. قرشی، علی اکبر، قاموس قرآن، ج ۵، تهران: دارالکتاب اسلامی، ۱۳۷۱.ش
۱۸. مشکانی، ابراهیم خرمی، چرا حجاب، نشر مرسل، بیتا
۱۹. نوری، حسین، مستدرک، ج ۱۴، بیروت: انتشارات آل البیت، ۱۹۸۷م
۲۰. نراقی، احمد، معراج السعاده، چاپ ۱، انتشارات هجره، ۱۳۷۱.ش

۲۱. مجموعه مقالات، آسیب شناسی فرهنگی زنان در جوامع اسلامی، قم: معاونت تربیتی مرکز جهانی اسلامی، بیتا

۲۲. مقاله تاثیر حجاب و عفاف بر کاهش آسیبهای اجتماعی، بیتا